voorstel

Zwolle

Beslisnota voor de raad

Datum 25 januari 2022

Openbaar

Onderwerp	Kadernota Zwolse religieuze gebouwen
Versienummer	V1.2
Portefeuillehouder	H.M.M. Schuttenbeld
Informant	Henry Kranenborg
Afdeling	Beheer, Erfgoed en Gebouwen
Telefoon	(038) 498 2465 / (06) 12143448
Email	HL.Kranenborg@zwolle.nl

Financiële gevolgen

Betreft doel	6.1.4 We onderzoeken en koesteren het Zwolse erfgoed en zetten het in als één van de leidende en inspirerend thema's bij ruimtelijke ontwikkelingen
Begroting wijzigen	Nee
Dekking ten laste van	Beschikbaar gestelde rijksmiddelen kerkenvisie
Bijlagen	Bakens in de stad, Kadernota Zwolse religieuze gebouwen

De raad wordt voorgesteld te besluiten om:

1 De *Kadernota Zwolse religieuze gebouwen* vast te stellen, inclusief de drie hoofdthema's (1) (Energie)duurzaamheid, (2) Gebouw / contact en (3) Inventarisatie, waardenbepaling en transformatieladder.
2 In te stemmen met de voorgestelde inhoudelijke aanpak voor de uitwerking in een *Agenda Zwolse religieuze gebouwen*.

Datum 25 januari 2022

Inleiding
Religieuze gebouwen in Zwolle vormen een bijzonder onderdeel van onze geschiedenis, identiteit en gebouwde omgeving. Ze vervullen van oudsher een rol in de samenleving als plek voor ontmoeting, samenkomst, gemeenschapszin en geloofsbeleving. Vanwege COVID-19 en de daarbij behorende beperkende maatregelen bent u in het najaar 2020 geïnformeerd over het aangepaste stappenplan om te komen tot een Zwolse Kerkgebouwenvisie. In een participatief proces, begeleid door Kaader Kerkadvies, hebben we 27 één-op-één-gesprekken gevoerd met eigenaren en gebruikers van oorspronkelijk als bedehuis gebouwde gebouwen. De resultaten zijn in het voorjaar van 2021 in een brede digitale bijeenkomst besproken. In een vervolgbijeenkomst op 5 oktober 2021 is dieper ingegaan op de onderwerpen en is richting gegeven aan de inhoud van het vanuit Kaader Kerkadvies vormgegeven visiedocument. Het visiedocument heeft de naam *Bakens in de stad – concept Kadernota Zwolse religieuze gebouwen* gekregen. De concept Kadernota Zwolse religieuze gebouwen heeft van 23 november 2021 tot en met 21 december 2021 vier weken lang ter inzage gelegen. Wij hebben daarbij actief alle eigenaren en gebruikers van oorspronkelijk als bedehuis gebouwde gebouwen geïnformeerd en hen de concept kadernota toegezonden.

Korte schets van de religieuze gebouwen in Zwolle
De eenenvijftig van oorsprong religieuze gebouwen in Zwolle zijn verdeeld over verschillende denominaties. Twaalf bedehuizen hebben inmiddels hun oorspronkelijke functie verloren en zijn herbestemd. Qua bouwperiode valt het op dat de helft van de gebouwen is gebouwd in de periode na 1965. Veertien gebouwen zijn aangewezen als rijksmonument en vier als gemeentelijk monument. Alle monumenten dateren uit de periode voor 1940. Typerend voor Zwolle is dat er zowel sprake is van (sterke) krimp als van een (sterke) groei van religieuze gemeenschappen. Een meerderheid van de eigenaren geeft aan dat de toekomstverwachting van de gebouwen tien jaar of langer is. Iets minder dan de helft van de gebouwen kent een toekomstverwachting van zes tot tien jaar. Eén gebouw dreigt tussen één en vijf jaar leeg te komen.

Wij stellen voor om de kadernota vast te stellen en kennis te nemen van de drie hoofdthema's ((Energie)duurzaamheid, Gebouw / contact, Inventarisatie, waardenbepaling en transformatieladder) met de voorgestelde inhoudelijke aanpak voor de uitwerking in een *Agenda Zwolse religieuze gebouwen*.

Beoogd effect
De Zwolse Kerkgebouwenvisie is in de kern bedoeld om met betrokken partijen zoals eigenaren en gebruikers van oorspronkelijk als bedehuis gebouwde gebouwen een dialoog op te starten over de toekomst van de religieuze gebouwen in Zwolle. Deze *Kadernota Zwolse religieuze gebouwen* geeft een beeld van de religieuze gebouwen in Zwolle en de uitkomsten van gesprekken en bijeenkomsten met eigenaren en gebruikers van religieuze gebouwen. Veelal gaat het om gebouwen die een religieuze functie vervullen. Vervolgens worden de inhoudelijke thema's en de kaders voor een nadere uitwerking in een *Agenda Zwolse religieuze gebouwen* benoemd.

Argumenten
1.1 De Kadernota Zwolse religieuze gebouwen is opgesteld in een participatief en open proces in dialoog met eigenaren en gebruikers
Het uitgangspunt was om de visie op te stellen samen met kerkgebouweigenaren, -gebruikers en betrokkenen. We zijn daarom een open proces gestart zonder vooraf vastgestelde uitgangspunten over de inhoud en hebben alle eigenaren en gebruikers van oorspronkelijk als bedehuis gebouwde

gebouwen uitgenodigd om betrokken te zijn. De *Kadernota Zwolse religieuze gebouwen* weerspiegelt de uitkomsten van 27 een-op-eengesprekken (vertegenwoordigers van 30 religieuze gebouwen die veelal een religieuze functie hebben) en twee bijeenkomsten met eigenaren en gebruikers van religieuze gebouwen. In de *Kadernota Zwolse religieuze gebouwen* wordt een voorstel gedaan over de manier waarop aan de behoeftes van de eigenaren en gebruikers tegemoet kan worden gekomen. De eigenaren/gebruikers hebben en houden immers de primaire verantwoordelijkheid voor het gebouw. De gemeente heeft vanuit haar publieke rol tevens oog voor de waarden van een bedehuis voor een wijk of voor de stad en kan als ondersteuner, verbinder en facilitator optreden.

1.2 Zwolle kent geen specifiek beleid voor religieuze gebouwen
Het Zwolse monumentenbeleid (2000) met de naam ‘Dynamiek van Oud & Nieuw – Zwols monumenten- en archeologiebeleid na de eeuwwisseling’ kent een korte paragraaf gewijd aan rijksmonumentale bedehuizen. Deze paragraaf is met name gericht op de rijkssubsidiemogelijkheden. Ook de Omgevingsvisie 'Mijn Zwolle van morgen 2030' bevat geen specifiek beleid ten aanzien van religieuze gebouwen. Religieus erfgoed valt vanuit de visie onder de cultuurhistorische waarden die onder meer een inspiratiebron vormen voor ruimtelijke ontwikkelingen. Hergebruik van (cultuurhistorisch waardevolle) gebouwen, zoals religieus erfgoed, heeft de voorkeur boven nieuwbouw. In enkele specifieke gevallen heeft Zwolle zich de afgelopen jaren actief bezig gehouden met een nieuwe functie voor belangrijke monumentale kerkgebouwen. De herbestemming van de Broerenkerk tot eigentijdse boekhandel en de transformatie van de Grote of St. Michaëlskerk tot Academiehuis Grote Kerk Zwolle als culturele ontmoetingsplek van Zwolle zijn daarvan voorbeelden.

1.3 De reacties vanuit de inspraak zijn verwerkt
De concept Kadernota Zwolse religieuze gebouwen heeft van 23 november 2021 tot en met 21 december 2021 vier weken lang ter inzage gelegen. Wij hebben daarnaast alle eigenaren en gebruikers van oorspronkelijk als bedehuis gebouwde gebouwen actief geïnformeerd en hen de concept kadernota toegezonden. Ook heeft publicatie in het gemeenteblad plaatsgehad en is aandacht gevraagd via www.zwolle.nl en social media. Wij hebben vijf inspraakreacties ontvangen. Drie reacties zijn afkomstig van tot nu toe nog niet aangehaakte eigenaren/gebruikers. Dat is positief omdat het bereik en de betrokkenheid daarmee is uitgebreid. Inhoudelijk werden onder meer complimenten gegeven over het degelijk en goed onderbouwd stuk en werden de thema’s onderschreven. Ook waren er enkele vragen. De, veelal kleinere, aanpassingen zoals een wijziging in foto en tekstuele correcties, hebben wij doorgevoerd in bijgevoegde nota. Ook pakken wij het voorstel op om de kaart met religieuze gebouwen toe te voegen aan de digitale erfgoedkaart waarop momenteel onder andere gemeentelijke monumenten en rijksmonumenten zichtbaar zijn.

1.4 De Kadernota Zwolse religieuze gebouwen bevat drie hoofdthema’s
In de gevoerde gesprekken met eigenaren en gebruikers van religieuze gebouwen werden acht onderwerpen regelmatig benoemd. Deze thema’s en hun inhoud zijn tijdens de bijeenkomsten besproken en aan de eigenaren/gebruikers van de religieuze gebouwen is gevraagd in welke mate zij zich hier hierin herkennen. Omdat te komen tot een route voor de toekomst hebben we deze thema’s gegroepeerd in drie hoofdthema’s met een te hanteren inhoudelijke procesaanpak als vast te stellen kaders. Deze drie hoofdthema’s kunnen na vaststelling van de *Kadernota Zwolse religieuze gebouwen* worden uitgewerkt in de *Agenda Zwolse religieuze gebouwen*. De thema’s zijn:

1. (Energie)duurzaamheid;
2. Gebouw / contact;
3. Inventarisatie, waardenbepaling en transformatieladder

2.1 De drie hoofdthema's worden uitgewerkt in de op te stellen Agenda Zwolse religieuze gebouwen
Voorgesteld wordt om de volgende drie hoofdthema's met de voorgestelde inhoudelijke aanpak vast te stellen en uit te werken in een *Agenda Zwolse religieuze gebouwen*:

1. <u>(Energie)duurzaamheid</u>
   a. Kennis.
      We brengen beter in beeld welke mogelijkheden er zijn om de energieduurzaamheid van religieuze gebouwen te verbeteren. We onderzoeken of uitbreiding van de Groene Menukaart ten aanzien van het gebouwtype 'religieus gebouw' mogelijk is en kan bijdragen aan een betere kennisdeling;
   b. Pilot.
      We onderzoeken middels een pilot de mogelijkheden voor verduurzaming van een religieus gebouw dat als voorbeeld kan dienen voor andere religieuze gebouwen. Het betreft het onderzoek, niet de daadwerkelijke uitvoering van de in het onderzoek voorgestelde maatregelen.
   c. Kennisdeling.
      Samen met geïnteresseerde gebouweigenaren delen we in periodieke bijeenkomst(en) ervaringen om passende oplossingen in de praktijk te brengen. Wij vervullen hierbij een initiërende en faciliterende rol.

2. <u>Gebouw / contact</u>
   Veel eigenaren/gebruikers van religieuze gebouwen hebben behoefte aan contact. Zowel onderling (kennisdeling) als met de gemeente Zwolle.
   a. Bijeenkomsten.
      Wij nemen het initiatief om periodiek een bijeenkomst te organiseren voor kennisuitwisseling, uitwerking van thema's en het verbeteren van het onderling contact.
   b. Aanspreekpunt.
      Wij zorgen voor een eerste aanspreekpunt voor de religieuze gebouwen binnen de gemeentelijke organisatie.

3. <u>Inventarisatie, waardenbepaling en transformatieladder</u>
   Naast de economische waarde en de betekenis en waarde die een bedehuis voor de eigenaren en gebruikers heeft, is een bedehuis op verschillende manieren van betekenis voor Zwolle.
   a. Inventariseren en waarderen
      Wij inventariseren het religieus erfgoed middels een vernieuwde waarderingsmethodiek. Een religieus gebouw kan bijvoorbeeld niet los worden gezien van haar meer omvattende waarde voor de buurt of wijk. In factsheets wordt ingegaan op:
      - Architectuurhistorische waarden zoals bouwstijl en detaillering;
      - Interieurwaarden zoals inventaris en ruimtebeleving;
      - Cultuurhistorische waarden zoals de bouwgeschiedenis en (religieuze) betekenis;
      - Stedenbouwkundige waarden zoals ensemblewaarde en de functioneel-ruimtelijke betekenis voor buurt of wijk;
      - Sociaal-maatschappelijke waarden zoals functie en betekenis voor buurt of wijk.
   b. Transformatieladder religieuze gebouwen Zwolle
      Het is niet uit te sluiten dat op termijn transformaties en herbestemmingen nodig zijn om religieuze gebouwen van een nieuwe toekomst te voorzien. In de op te stellen 'transformatieladder religieuze gebouwen Zwolle' worden de processtappen beschreven om te komen tot een passende transformatie.

Datum 25 januari 2022

Risico's
Mogelijk zal niet elke eigenaar/gebruiker van een religieus gebouw betrokken willen worden. We blijven echter open staan voor alle eigenaren/gebruikers en we zullen hen periodiek blijven benaderen.

Het verwachtingsmanagement over rolneming moet helder zijn. De gemeente faciliteert in het proces, denkt indien mogelijk in (planologische/ruimtelijke/technische) randvoorwaarden mee etc. maar zal bijvoorbeeld geen projecteigenaar worden, (exploitatie)subsidie verstrekken etc.

Financiën
Het Rijk heeft middels de septembercirculaire in de vorm van een decentralisatie-uitkering € 75.000,-- beschikbaar gesteld voor de Zwolse kerkenvisie. De kosten van de *Kadernota Zwolse religieuze gebouwen*, de *Agenda Zwolse religieuze gebouwen* en de voorgestelde pilot kunnen hieruit worden gedekt.

Communicatie
In eerste instantie richt het proces zich op eigenaren en gebruikers van in oorsprong als bedehuis gebouwde religieuze gebouwen. In een later stadium kan dit, naar gelang de uitwerking, mogelijkerwijs worden uitgebreid met bijvoorbeeld huurders, omwonenden, erfgoedorganisaties etc.

Vervolg
Na vaststelling wordt de *Kadernota Zwolse religieuze gebouwen* toegezonden aan alle eigenaren/gebruikers van in oorsprong gebouwde bedehuizen. Uitwerking vindt plaats in de *Agenda Zwolse religieuze gebouwen.*

Openbaarheid
Openbaar

Burgemeester en Wethouders van Zwolle,

voorzitter, Peter Snijders

secretaris, Dick Emmer